

Stichting Opleidingskunde slaat de vleugels uit

Peter Schramade en Jan Koekebakker interviewen Joseph Kessels en Cora Smit

In 1988 hebben de opleidingsadviseurs Joseph Kessels en Cora Smit de Foundation for Corporate Education (FCE) opgericht. Deze Stichting Opleidingskunde, zoals de Nederlandse naam luidt, heeft als hoofddoel het bevorderen van de wetenschap die zich bezighoudt met de bestudering van opleidingen en leerprocessen in arbeidsorganisaties. De activiteiten van de Stichting zijn kort geleden aanzienlijk uitgebreid nadat de Leergang Opleidingskunde – die aanvankelijk werd verzorgd door Kluwer Studiecentrum – erin is ondergebracht. Een gesprek over de achtergronden van de Stichting, de aanleiding om haar op te richten, de structuur, de plaats die Kessels en Smit daarbinnen innemen, het produktenscala en de verwachtingen voor de toekomst.

Het initiatief tot de oprichting van de Stichting Opleidingskunde is in 1988 genomen door drs. J. W. M. Kessels en drs. C. A. Smit. Beiden zijn in opleidingsland geen onbekenden. Hun in 1977 opgerichte Onderwijsadviesburo Kessels en Smit heeft in de jaren van zijn bestaan vele activiteiten opgevoerd. Het Buro voert onder meer opdrachten uit voor diverse bedrijven en instellingen. Kessels en Smit hebben daarnaast een groot aantal publikaties op hun naam staan.

Drs. P. W. J. Schramade is hoofd van de sector Opleidingskunde van het Rijks Opleidingsinstituut ROI en eindredacteur van Opleiding & Ontwikkeling. J. Koekebakker is freelance journalist/publicist.

Na de oprichting van de Stichting en het daarin opnemen van de Leergang Opleidingskunde was het de vraag of Kessels en Smit commerciële en ideële motieven wel volledig gescheiden konden houden. In de statuten staat immers het wetenschappelijke belang centraal. Waarom dan toch de overname van de commerciële Leergang Opleidingskunde? Bovendien is Kessels directeur bij het Instituut voor Opleidingskunde, de operationele eenheid van de Stichting. Als zodanig moet hij het beleid van het bestuur uitvoeren. Hij heeft echter mede de hand gehad in de samenstelling van het bestuur. „De cirkel sluit niet helemaal op een correcte wijze”, was dan ook in de fameuze „wandelingen” te horen.

Opleidingskunde

Volgens Joseph Kessels is nooit sprake geweest van verstrengeling van belangen. Hij legt uit, dat Cora Smit en hij al geruime tijd rondliepen met het idee om een Stichting op te richten. Deze zou tot doel hebben de aandacht te verbreden voor de in de afgelopen jaren nieuw ontstane discipline Opleidingskunde. „Wij vonden het belangrijk”, zegt hij, „dat deze nieuwe discipline een eigen volwaardige plaats zou gaan innemen. Wij wilden hieraan via de Stichting een bijdrage leveren door het stimuleren van wetenschappelijk onderzoek, het organiseren van studiedagen en het bevorderen van Nederlandstalige publikaties over het vak. We hebben ons jaren met bedrijfsopleidingen

bezig gehouden en de wens bestond om Opleidingskunde wat verder en beter te promoten. Op die manier is de Stichting ontstaan. Wij waren stichters en bestuurders en het leek ons een aardig idee om mensen uit het vakgebied uit te nodigen onderzoek te verrichten. We hadden al enkele malen in kleine kring collegiale studiemiddagen georganiseerd en dat was ons goed bevallen. Zo draaide de Stichting aanvankelijk en wij zouden graag op deze wijze door zijn gegaan."

Kluwer Studiecentrum

Door een volkomen onverwachte gebeurtenis hebben de zaken zich anders ontwikkeld. Kessels: „Wij kregen in mei van dit jaar te horen dat Kluwer Studiecentrum – organisator van de Leergang Opleidingskunde – zou worden opgeheven. De Leergang stond juist op het punt het zesde jaar in te gaan. We stonden toen voor de vraag wat er nu verder moest gebeuren met de Leergang. In het verleden hadden we iets dergelijks al eerder meegemaakt toen de Ring van Rotterdamse Repetitoren de organisatie van de Leergang Opleidingskunde had overgedragen aan Kluwer. De geschiedenis leek zich te gaan herhalen. We hebben vervolgens overleg gevoerd met andere cursusinstututen die belangstelling hadden de Leergang voort te zetten. Er was echter geen enkele bij, waarvan we dachten dat de Leergang daar goed thuis zou horen. Een buitenstaander deed ons toen de suggestie: „Waarom zetten jullie de Leergang niet in eigen beheer voort?" Voor ons was echter onmiddellijk duidelijk dat dit niet zou kunnen gebeuren onder de vlag van het bureau Kessels en Smit. We zouden dan immers zelf direct belang hebben bij het opzetten en begeleiden van de opleidingen. Pas daarna is het idee ontstaan om de Leergang in de Stichting onder te brengen. Cora en ik hebben toen tegen elkaar gezegd: „Dat kan, maar dan stappen wij uit het bestuur." We kunnen het ons niet veroorloven om als docent én als bestuurder aan de Stichting verbonden te zijn. In het verleden hebben wij het altijd belangrijk gevonden dat de cursusorganisator gescheiden opereerde van het Curatorium. In het Curatorium hebben vertegenwoordigers uit het veld zitting, die kritisch toezicht uitoefenen op de kwaliteit van de opleiding en de examens. Die constructie wilden we zeker vasthouden. De consequentie was dan ook dat we uit het stichtingsbestuur zijn getreden en mensen hebben gezocht die onze taak over hebben genomen. We hebben daarbij speciaal gekeken of zij het initiatief een warm hart toedra-

De initiatiefnemers van de Stichting Opleidingskunde: Cora Smit en Joseph Kessels.

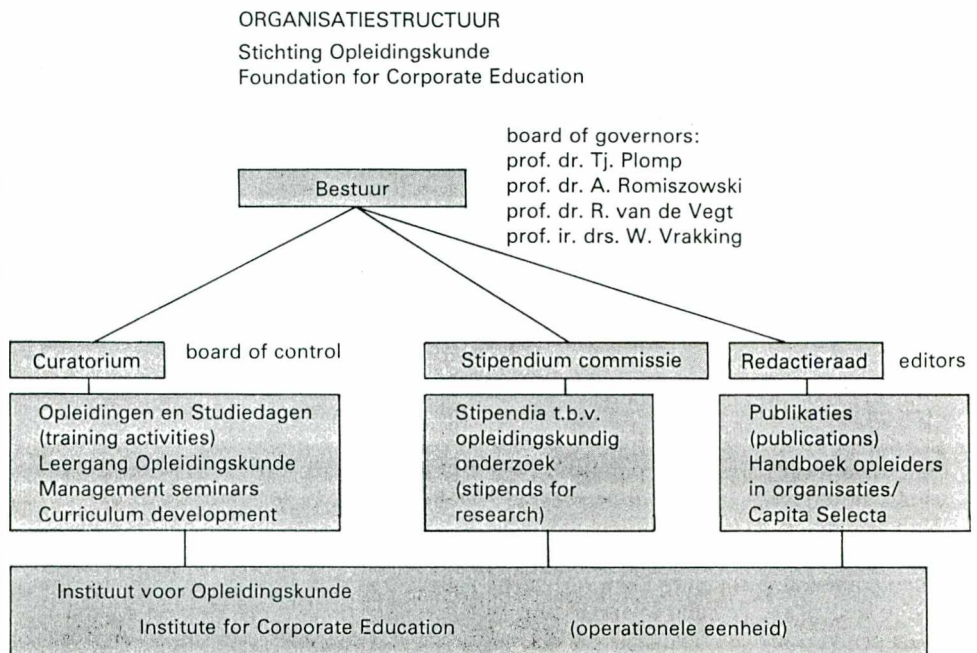
gen en de doelstelling zouden ondersteunen. Daarnaast hechtten wij grote waarde aan een wetenschappelijk-kritische instelling van de bestuurders."

Structuur

Kessels vertelt, dat uitvoerig overleg is gepleegd met het Curatorium van Kluwer Studiecentrum over het onderbrengen van de Leergang bij de Stichting. „Het Curatorium heeft dit initiatief van harte ondersteund en daarom is het ook in zijn geheel in de nieuwe constructie meegegaan. De structuur van de Stichting is nu zo dat het bestuur de hoofddoelstelling bewaakt, terwijl het Curato-

rium toezicht houdt op de studiedagen en de opleidingen. Wat de publikaties betreft, werken we nu met een vrij uitgebreide redactieraad. Voor het onderzoeksdeel moet nog een stipendiumcommissie in het leven worden geroepen. De rol van Cora en mij is teruggebracht tot hoofddocent bij de opleidingen en hoofdredacteur van het Handboek Opleidingskunde/Capita Selecta, waarbij ik nog het directeurschap van het Instituut voor Opleidingskunde uitoefen. Dat neemt overigens slechts een beperkt deel van mijn tijd in beslag. Voor de dagelijkse gang van zaken bij het Instituut hebben we Henny Leuven als bureau manager aangetrokken."

Er is in de nieuwe constellatie principieel

„Farewell Banquet”, de feestelijke afsluiting van het tweede jaar van de Leergang Opleidingskunde.

bezien weinig veranderd, menen Kessels en Smit. Zij zijn beiden hoofddocent bij de opleidingen en daarvoor ontvangen zij een honorarium. Dat was vroeger bij Kluwer ook het geval. Zij hebben geen financieel belang bij de ontvangsten cursusgeld. Voorts deden zij vroeger bij Kluwer ook voorstellen voor de inhoud van de programma's en het aantrekken van gastdocenten. Het Curatorium zag toe op de kwaliteit van de opleidingen, terwijl Kluwer nauwkeurig de kosten van de opleidingen in de gaten hield. De plaats van Kluwer is nu door de Stichting ingenomen. Bij de Stichting is voor het runnen van de opleidingen een budget beschikbaar. Als dat overschreden wordt, heeft het bestuur de taak in te grijpen. Kessels en Smit hebben op dit moment geen zeggenschap meer over de samenstelling van het bestuur. Eén verschil met vroeger is, dat de winst die bij de opleidingen wordt behaald, ter beschikking komt van de stipendiumcommissie. Die kan vervolgens stipendia toekennen. „Samenvattend kan men dus zeggen”, aldus Kessels, „dat wij het initiatief hebben genomen tot het oprichten van de Stichting. Aan het onderbrengen van de Leergang Opleidingskunde in de Stichting hebben wij de consequentie verbonden uit het bestuur te stappen.”

Stipendia

Zoals eerder beschreven, is een doelstelling van de Stichting het bevorderen van wetenschappelijk onderzoek. Jaarlijks wordt door het bestuur een stipendiumcommissie ingesteld, die de aanvragen voor onderzoeksgelden behandelt en stipendia toekent. Eén van de eerste taken van de nu nog te benoemen commissie zal zijn om een reglement op te stellen, aan de hand waarvan aanvragers een verzoek om financiële ondersteu-

ning kunnen indienen. Het bestuur stelt het bedrag vast dat jaarlijks aan stipendia wordt uitgekeerd.

Het toekennen van stipendia wordt in de huidige situatie mogelijk gemaakt door de inkomsten die voortvloeien uit de Leergang Opleidingskunde. Dat doet de vraag rijzen hoe Kessels en Smit bij het oprichten van de Stichting dachten over de financiering van de stipendia. Toen was deze inkomstenbron immers niet aanwezig. Kessels: „Aanvankelijk hadden we besloten om zelf de bijdrage voor de stipendia te betalen. Wij hechten veel waarde aan gedegen wetenschappelijk onderzoek en we zijn altijd bereid geweest daar financieel aan bij te dragen. Maar natuurlijk zijn er ook andere mogelijkheden. We hebben onlangs gepeild bij enkele instellingen of zij eventueel een financiële ondersteuning willen verlenen, die de commissie later in de vorm van stipendia kan uitkeren. De eerste reacties op dat verzoek waren verrassend positief.”

Overigens zijn op dit moment nog geen officiële voorstellen ingediend door personen die een wetenschappelijk onderzoek willen verrichten. Kessels en Smit schrijven dit vooral toe aan het feit dat de afgelopen maanden voor de Stichting nogal turbulent zijn verlopen. Zo is er bijvoorbeeld nog te weinig gelegenheid geweest om in brede kring bekend te maken dat de mogelijkheid tot het aanvragen van een stipendium bestaat. Nu de rust weer is teruggekeerd, verwachten zij dat de aandacht voor de stipendia snel groter zal worden.

Leergang

Bij veel opleiders staat de tweejarige Leergang Opleidingskunde van Kessels en Smit hoog aangeschreven. Hebben zij zelf een idee wat de reden daarvan is, vragen wij.

Smit: „Ik denk dat dit komt omdat de Leergang de eerste volwassen vakopleiding is voor opleiders op een hoger niveau. Daarvoor waren er alleen fragmentarische opleidingen die deelvaardigheden bijbrachten. De gebruikers moesten als het ware zelf een boeketje samenstellen om een compleet overzicht te krijgen. Een tweede punt is, denk ik, dat wij veel praktijkervaring koppelen aan wetenschappelijke belangstelling. Die combinatie blijkt in het voordeel van de Leergang te werken. We geven alleen les in zaken die we zelf in de praktijk doen. Voor andere onderwerpen nodigen wij gastdocenten uit. Wij ontwikkelen niet alleen modellen, maar we testen ze ook uit in de praktijk. We stuiten regelmatig op allerlei praktische problemen. Daar zitten wij niet alleen mee, maar ook onze collega's en het is natuurlijk fantastisch om binnen de mogelijkheden die we hebben onze ervaringen over te dragen.” Kessels voegt daaraan toe, dat bij het samenstellen van de Leergang nooit nadrukkelijk voorop heeft gestaan om „succes” te boeken. „Ik heb me wel altijd afgevraagd: Als ik zelf opnieuw aan een opleiding zou deelnemen, wat zou ik dan willen leren? Dat is voor mij een belangrijk uitgangspunt. Overigens is een erg aardig nevenfacet, dat veel mensen die bij ons een Leergang hebben gevolgd daarna nog regelmatig bij elkaar komen om samen het vak te beoefenen. Ook dat is natuurlijk een stimulans om de kwaliteit van de Leergang op een hoog niveau te houden.”

Kessels en Smit kunnen enthousiast vertellen over de ervaringen die ze bij de Leergang hebben opgedaan. Steeds komt echter naar voren, dat het vooral de koppeling van theorie en praktijk is die de Leergang ook voor hen zo interessant maakt. Een enkel voorbeeld ter illustratie: als aan cursisten wordt gevraagd een projectvoorstel voor, laten we zeggen, een ziekenhuis te maken, komt later in de cursus een ziekenhuisdirecteur om het voorstel met hen te bespreken. Cursisten blijken eveneens enthousiast over deze benadering, omdat ze zo hun eigen opvattingen kunnen toetsen aan wat in de praktijk leeft. Het volgen van de Leergang blijkt trouwens ook in een ander opzicht interessant te zijn. Kessels en Smit formuleren het zeer voorzichtig, maar duidelijk is we dat menig cursist na het succesvol afsluiten van de Leergang daar op zijn minst binnen de eigen carrière de positieve vruchten van plukt. Smit: „De tweejarige Leergang is zwaar, daar bestaat geen enkele twijfel over. In een lang proces worden de deelnemer voortdurend met nieuwe situaties geconfronteerd. Professioneel wordt een cursist door het volgen van de Leergang echter zo veel meer waard, dat hij of zij in de huidige

of toekomstige betrekking hoger wordt ingeschaald."

Leerplanontwikkeling

Naast de Leergang Opleidingskunde hebben Kessels en Smit tevens de éénjarige Opleiding Leerplanontwikkeling ontworpen. Ongeveer drie jaar geleden werden zij benaderd door de Nederlandse Spoorwegen om een opleiding te maken voor leerplanontwikkelaars. De NS wilde hiermee onderstrepen, dat zij streefde naar betere opleidingen en hoger gekwalificeerde leerplanontwikkelaars. Na drie jaar lang de opleiding voor de NS te hebben verzorgd en zo'n dertig leerplanontwikkelaars te hebben opgeleid, is de cursus ondergebracht bij de Stichting Opleidingskunde. Zodoende kunnen nu ook andere bedrijven erop inschrijven. De stof die aan de orde komt, vertoont vrij sterke raakvlakken met wat in het eerste jaar van de Leergang Opleidingskunde wordt behandeld, al komen enkele theoretische aspecten iets minder aan bod. De opleiding wordt afgesloten met een examen, dat wordt afgenomen door de eigen chef en een externe opleidingskundige. De chef is aanwezig omdat hij om de opleiding heeft gevraagd en moet beoordelen of hij daarover tevreden is. De aanwezigheid van een externe deskundige garandeert daarnaast het niveau en de kwaliteit van het examen.

Studiedagen

Een andere doelstelling van de Stichting Opleidingskunde is het jaarlijks organiseren van enige studiedagen. Daarop kunnen vooraanstaande Nederlandse en buitenlandse opleidingskundigen en organisatie-deskundigen een presentatie verzorgen. Het is de bedoeling dat tijdens de studiedagen een kleine groep collega's elkaar ontmoet om over het vak te discussiëren. Door deze opzet verschillen de bijeenkomsten wezenlijk van andere studiedagen, waar meerdere sprekers worden uitgenodigd en ook meer toehoorders aanwezig zijn. De onderwerpen die tijdens de studiedagen worden behandeld, zullen volgens Kessels en Smit over het algemeen zeer geschikt zijn om daar in beperkte kring op voort te borduren.

Handboek

Het is opvallend dat Joseph Kessels en Cora Smit tijdens het interview regelmatig opmerken, dat ze alles met zoveel plezier doen

De geïnterviewden

Joseph Kessels en Cora Smit werken sinds 1975 samen waarvan sinds 1977 in het Onderwijsadviesburo Kessels en Smit. Zij voeren opdrachten uit die betrekking hebben op:

- het ontwikkelen van functiegerichte opleidingsprogramma's,
- het ontwikkelen en uitvoeren van professionaliseringsprogramma's voor opleidingsfunctionarissen,
- het uitvoeren van onderzoek naar opleidingsproblematiek,
- het adviseren ten aanzien van opleidingsbeleid.

Joseph Kessels studeerde organisatiekunde en volwasseneneducatie aan de Universiteit van Amsterdam.

Cora Smit studeerde onderwijskunde aan de Universiteit van Amsterdam.

Zij vormen de hoofdredactie van het Handboek Opleiders in Organisaties dat uitgegeven wordt door Van Loghum Slaterus - Kluwer KBW.

De tweede druk van dit Handboek is als Studenteneditie verschenen bij Kluwer Bedrijfswetenschappen.

Een aantal van hun publikaties is bewerkt en gebundeld in: „Opleidingskunde, een bedrijfsgerichte benadering van leerprocessen” 1989 Deventer - Kluwer Bedrijfswetenschappen.

Joseph Kessels en Cora Smit zijn hoofdredacteuren van: Handboek Opleiders/Capita Selecta, een reeks thema-cahiers rond actuele opleidingskundige onderwerpen. Deventer - Kluwer Bedrijfswetenschappen.

Ook zijn zij de ontwerpers en de hoofddocenten van de tweejarige Leergang Opleidingskunde en de éénjarige Opleiding Leerplanontwikkeling.

Voorts zijn zij de stichters van de Foundation for Corporate Education - FCE - Stichting Opleidingskunde. Een non-profit organisatie die zich richt op onderzoek, publikaties en opleidingen voor bedrijfsopleiders.

Sinds 1977 voeren zij opdrachten uit voor een groot aantal organisaties, waaronder productiebedrijven, overheidsdiensten, automatiseringsinstituten, dienstverlenende organisaties en organisatie-adviesbureaus.

Van Kessels en Smit verschenen rond 20 publikaties op opleidingskundig gebied.

en zo interessant vinden. Er moet inderdaad een enorme fascinatie voor het vakgebied bestaan, getuige de toevoeging van Kessels dat ze soms niet weten waarmee ze moeten beginnen. Zoveel werk ligt er voortdurend op hen te wachten. De energie van Kessels en Smit is tomeloos en we raken dan ook haast niet uitgepraat over alle projecten die ze samen hebben ontwikkeld. Zo vormen zij ook de hoofdredactie van het 1600 pagina's tellende losbladige Handboek Opleiders in Organisaties. Het Handboek is verleden jaar voltooid en onlangs is daaruit een selectie verschenen in de vorm van een Studenteneditie. Daartoe is besloten, omdat op het Handboek sinds twee jaar niet meer kon worden ingeschreven aangezien het was uitverkocht. Voorts is een aantal publikaties van Kessels en Smit bewerkt en gebundeld in het boek: Opleidingskunde, een bedrijfsgerichte benadering van leerprocessen. Het idee daartoe is ontstaan in 1987 bij het tienjarig bestaan van het Onderwijsadviesburo Kessels en Smit. Een tastbaar bewijs van een vruchtbare samenwerking.

Capita Selecta

Het duo Kessels en Smit vormt sinds kort ook de hoofdredactie van het Handboek Opleidingskunde/Capita Selecta. Ook deze activiteit is ondergebracht bij de Stichting. Het Handboek omvat een reeks zelfstandige publikaties met een actueel oplei-

dingskundig onderwerp. De omvang per publikatie bedraagt ongeveer 100 tot 120 pagina's. Kessels: „Het aantrekkelijke van de capita-selecta-reeks is, dat de auteurs bepaalde thema's die actueel zijn of waarover veel moeilijkheden bestaan in het opleidersvak, eens wat breder aan kunnen pakken. Iedere publikatie bestaat uit een relevant inleidend artikel, gevolgd door enkele beschrijvingen van situaties uit de praktijk in het Nederlandse bedrijfsleven. Dan is plaats ingeruimd voor twee of drie diepgravende hoofdstukken, gebaseerd op literatuuronderzoek. Tenslotte kan een vertaling worden opgenomen van een of meer relevante buitenlandse artikelen of hoofdstukken over het betreffende onderwerp. Aan een groot aantal capita wordt inmiddels door gastredacteuren gewerkt.”

De grote voorliefde van Kessels en Smit om theorie en praktijk voortdurend met elkaar in verband te brengen blijkt ook nu weer. Het is niet de bedoeling dat een auteur uitsluitend opschrijft wat hij al over een bepaald onderwerp weet. Hij of zij moet ermee aan de slag gaan en samen met de andere auteurs nieuwe wetenswaardigheden uit theorie en praktijk zien te vinden. Per saldo zal de kennis over het vakgebied daarmee op een hoger niveau belanden, is hun vaste overtuiging. Bovendien kunnen de auteurs door de samenwerking met anderen hun eigen kennis verbreden en verdiepen, wat het vak mede ten goede komt. ●